

DESPRE INTEGRAREA SOCIALĂ A ROMILOR *

— PARTICIPARE ȘI NU ASIMILARE —

MIHAI MERFEA,
Bacău

Integrarea socială constituie temă de studiu și cercetare a unor institute de specialitate și persoane cu preocupări în acest domeniu.

De fiecare dată, sociologii, psihologii, și nu numai ei, vor mai zăbovi asupra conținutului noțiunilor de acomodare, adaptare, participare, asimilare și integrare socială, mai ales, când tema cercetării vizează o minoritate etnică. Unii susțin că integrarea înseamnă: acomodare, adaptare, participare..., alții, printre care și sociologul polonez J. Szczepanski explică integrarea prin asimilare „...ca adaptare deplină și se manifestă când persoana care se adaptează renunță la toate valorile și metodele sale de până acum, adoptând altele noi... și identificându-se cu ele complet”¹. Cărtea minorităților, recent redactată la Strasbourg, prevede în alineatul unu că o minoritate „...are dreptul că se exprime, să păstreze și să-și dezvolte identitatea religioasă, etnică, lingvistică și/sau culturală, fără a fi constrânsă împotriva voinței la nici o tentativă de asimilare”².

Colectivitatea investigată reprezintă o etnie eterogenă: țigani „de vatră”, rudari, țigani nomazi, căldărari, lăeți, zlătari ș.a. bazată pe un complex de relații instituționalizate care dau grupurilor o anumită structură și grad de organizare, un sentiment de solidaritate diferențiat ca intensitate de la un grup la altul, stabilitate și stări comportamentale.

Cercetarea sociologică a cuprins în timp două etape: 1. în anii 1972—1974, 2. în 1990. În prima etapă s-a studiat o parte a bibliografiei existentă în bibliotecile din țara noastră, anuare statistice, documente de arhivă, acte narrative cu privire la populația de romi. Observația directă în aproape toate zonele țării a înlesnit posibilitatea înregistrării unor date interesante despre viața colectivităților de romi; cum se comportă în relațiile dintre ei, cu celelalte colectivități de români, maghiari, germani, turci, tătari etc. În mai 1974 s-a realizat prima anchetă, după care a urmat prelucrarea datelor și formularea primelor concluzii care au fost înaintate organelor de decizie. Acestea au subapreciat munca efectuată. Cea de a doua etapă, în anul 1990, a constat în reluarea studiului și întocmirea bilanțului.

* Denumirea de rom este folosită în aproape toate studiile Institutului de Romologie din Chandrigarh (India). Rom este numele dat unor popoare primitive, reprezentând și o poreclă. Dr. M. Rishi mi-a explicat că rom înseamnă: om, soț, gypsi, luli, țigan, rudar, zott, jat, gitano, zigeuner ș.a. În românește rom înseamnă bărbat. La Reuniunea de la Londra din 1971 s-a hotărât ca țiganilor să li se spună romi.

¹ J. Szczepanski, *Noțiuni elementare de sociologie*, București, Edit. Științifică, 1972, p. 386.

² „Evenimentul zilei”, nr. 226, 23 martie 1993.

Romii sunt credincioși unor mentalități, obiceiuri, tradiții la care țin foarte mult, au un nivel socio-cultural slab, creează multe stări psihosociale și de ordin civic deosebit de dificile. Cunoașterea stărilor de spirit, a motivațiilor, a aspirațiilor, a modului de acceptare a noului, acomodare la noile tendințe de dezvoltare ale prezentului se impun cu necesitate.

Observația directă ne-a dat posibilitatea să stabilim cifra — sociologică a numărului romilor la nivelul fiecărei zone. De un real ajutor, în ambele etape, ne-au fost unii studenți de la Institutul de Învățământ Superior din Bacău și Universitatea „Transilvania” din Brașov.

Pentru stabilirea cifrei sociologice a numărului de romi s-au inclus în aceeași măsură: țigani care vorbesc limba română, țigani care vorbesc numai românește, țigani care vorbesc limba maghiară și a altor naționalități, atât cei care locuiesc în sate, cât și în orașe, țiganii care practică modul de viață urbanizat. Investigația a avut în vedere și acele colectivități care nu se recunosc ca etnie, dar populația mediului în care trăiesc îi consideră țigani. Delimitarea este motivată și din punct de vedere practic, dându-se posibilitatea de a înregistra și pe țiganii care, dintr-un motiv sau altul, nu se înregistrează în documente oficiale ca etnie.

S-a luat în calcul o eroare de reprezentativitate de $\pm 2\%$. Documentele oficiale de înregistrare ale populației de romi evidențiază de-a lungul timpului cifre diferite. Astfel, Anuarul Statistic al României din 1935—1936 înscrie cifra de 270 795 țigani³. Recensământul populației și locuințelor din ianuarie 1977 stabilea numărul de 229 986 țigani⁴, iar la Recensământul din ianuarie 1992 s-au declarat romi 409 723 de persoane, reprezentând 1,8% din totalul populației⁵.

Prin evaluarea rezultatelor cercetărilor noastre s-a stabilit că în țara noastră locuiesc peste 1 180 000 de romi⁶. Unii lideri ai romilor afirmă că numărul acestora ar fi peste 2 000 000 (Împăratul Iulian Rădulescu, Regele Ion Cioabă, Nicolae Gheorghe).

Având în vedere eroarea luată în calcul, consultându-ne cu mulți specialiști în statistica populației, apreciem că, numărul romilor nu este mai mare de 1 500 000, mai puțin, da. Până la stabilirea altor cifre rămânem la numărul romilor Recensământului din 1992. Ca unul care am participat efectiv la înscrierea în fișe a populației și a locuințelor din ianuarie 1992, afirm cu toată răspunderea că metodologia folosită corespunde standardelor celor mai exigente.

Ipotezele de lucru au fost lipsite de prejudecăți. S-a pornit de la adevărul că oamenii nu se nasc harnici sau leneși; plăcerea de a presta o activitate utilă se formează în procesul muncii și, în ultimă instanță, este o problemă de educație. Societatea civilă democratică, asigură tuturor cetățenilor condiții egale de muncă, drepturi economice și politice. Romii sunt talentați muzicanți, lăutari, pricepuți prelucrători de metale (bronz, aramă, alamă, fier), prestează munci agricole, profesii industriale, construcții și comerțianți ambulanti.

³ Anuarul Statistic al României, 1935—1936, p. 37.

⁴ Anuarul Statistic al României, Direcția Centrală de Statistică, București, 1986, p. 358—359.

⁵ Recensământul Populației și Locuințelor. Rezultate preliminare. București, iunie 1992; p. 20.

⁶ Mihai Merfea, Țiganii — Integrarea socială a Romilor, Brașov, Edit. Bârsa, 1991.

Dacă în prima etapă a investigației se înregistrează o creștere a numărului romilor ca salariați în toate sectoarele economiei, după 1990 numărul angajaților s-a micșorat de la un an la altul. Unii sunt șomeri, alții au devenit proprietari de firme particulare. Mulți au emigrat în Germania, Austria, Australia, Statele Unite ale Americii ș.a.⁷

În județul Bacău românii locuiesc în 53 localități rurale, 5 municipii și orașe. Numărul romilor după Recensământul populației și locuințelor din ianuarie 1992 este de 8 287, reprezentând 1,1% din totalul populației⁸. Pe baza metodologiei anunțate mai sus s-a stabilit că în județul Bacău locuiesc în 35 470 de case 32 284 țigani „vătrași” și 3 186 țigani căldărari, 4,8% din totalul populației județului.

În județul Sibiu au fost înscrși la Recensământul populației și locuințelor din ianuarie 1992 peste 18 500 romi⁹, 4,1% din totalul populației. Din calculele efectuate s-a stabilit că în acest județ sunt 33 546 romi, adică 6,6% din total.

Eșantionul pentru efectuarea anchetei a cuprins subiecți din mai multe localități din județele Bacău și Sibiu. Au fost selectați romi „vătrași” și căldărari din municipiul Bacău, orașele Buhuși și Moinești și satele Băcioiu (comuna Corbasca), Pălămida (comuna Valca-Seacă), Tamași (comuna Traian), Băscă (Comuna Berzunți), Gura Văii (Onești) și comuna Axente Sever din județul Sibiu. S-a considerat că aceste colectivități sunt reprezentative pentru cercetarea efectuată.

Drept cadre de cercetare au fost folosite datele de la oficiile de stare civilă și listele electorale de la ultimele alegeri. În orașe, situația a fost mai greu de stabilit datorită unei populații neînregistrate în evidențe. În sate, confruntarea datelor a fost mai ușor de realizat, oamenii se cunosc între ei, sunt mai sinceri și binevoitori. S-a trecut la stabilirea eșantionului. Listele nominale alfabetice au stat la baza selecției aleatoare, pe baza pasului statistic, dând posibilitatea fiecărui membru al colectivității șanse egale de a deveni subiect.

S-a stabilit un eșantion format din 737 persoane; bărbați (48,3%) și femei (51,7%). Pe grupe de vârstă: până la 30 de ani 32,3%; 31—40 de ani 27,8%; 41—50 de ani 24,0%; 51—60 ani 9,6%, peste 60 ani 6,3%.

Ancheta a avut în vedere înregistrarea bărbaților, dar în condițiile când în ziua anchetei aceștia lipsesc, au fost înregistrate femeile. Nu au fost cazuri de a refuza răspunsurile la întrebări.

Ancheta s-a efectuat cu ajutorul unui chestionar format din întrebări cu privire la activitatea ce o desfășoară subiecții, dacă sunt angajați permanent sau nu, dorința de a deveni muncitori calificați, ce ar dori să fie copiii și un număr de variabile ca: starea civilă, dacă știe carte, locul nașterii (urban sau rural) etc.

În comuna Axente Sever s-au folosit tehnicile interviurilor nondirijate și dirijate. Am imbinat tehnicile de grup cu cele individuale de cercetare care se completează reciproc, așa cum scrie Madeleine Grawitz¹⁰.

⁷ Mihai Merfea, *op. cit.*, p. 40.

⁸ *Anuarul Statistic al României*, Comisia Națională pentru Statistică, București, 1992, p. 94.

⁹ Mihai Merfea, *op. cit.*, Anexa 1.

¹⁰ Madeleine Grawitz, *Methodes des sciences sociales*, Paris, Dalloz, 1972, p. 515.

S-a pornit de la faptul că, chestionarul este un mijloc potrivit de comunicare între anchetă și anchetator, dar nu singurul. Chestionarul în prima etapă a fost completat de studenți pe baza celor declarate de subiecți. Pe parcursul anchetei, studenții au fost îndrumați să țină seama de reacțiile subiecților, de interesele lor și de a explica cu răbdare scopul cercetării noastre.

Pornind de la obiectivele investigației efectuate s-a formulat o întrebare cu privire la ultima școală terminată. Cei mai mulți dintre subiecți, 63,1%, au ținut să noteze 4 clase primare, 10,9% au terminat 8 clase, 7,3% sunt absolvenți a 10 clase, 3,1% au școală profesională, 1,1% licee de specialitate și școli postliceale, 0,1% au terminat o formă de învățământ superior, 10,3% știu numai să scrie și 4,1% nu știu să scrie și nici să citească.

Printr-o altă întrebare li s-a cerut subiecților să ne spună ce profesie au, dacă sunt muzicanți angajați sau liber profesioniști, muncitori, agricultori, pensionari. S-a obținut următoarea structură a răspunsurilor: 36,2% dintre subiecți sunt lăutari muzicanți, 31,3% muncitori și agricultori salariați, 26,2% n-au declarat profesia și 6,3% sunt pensionari.

S-au considerat muzicanți, atât cei care sunt salariați în diferite formațiuni (orchestre, tarafe, fanfare, la organizații de sindicate sau instituții culturale), cât și cei care prestează servicii la nunți, botezuri și alte ocazii ca privatizați.

În prima zi a completării chestionarelor ne-am dat seama că nu toți subiecții prestează o muncă social-utilă. Dintre cei care se declarau muncitori sau cunoscători ai unei meserii, care erau femei de serviciu, spălătorese, măturători de stradă etc., mai bine de 50% trăiau din veniturile soțiilor. Important este că cei mai mulți dintre bărbați doreau să se califice, să-și schimbe meseria, să devină salariați.

La prima citire a cifrelor statistice din totalul colectivităților, numărul muncitorilor ni s-a părut chiar mare. La confruntarea datelor rezultate din prelucrarea chestionarelor cu datele obiective stabilite în etapa observației a cercetării, numărul muncitorilor era de 30,3% din totalul colectivităților luate în studiu. În municipiul Bacău, orașele Buhuși și Axente Sever numărul salariaților cu activitate permanentă depășește mai bine de jumătate din totalul celor cărora le-am administrat chestionarul. Aceste constatări ne-au dat posibilitatea să apreciem că activitatea din perioada de documentare a fost nu numai necesară ci și eficientă.

Unii romi din sate sunt proprietari de pământ, bovine, cai, oi, păsări, porcine etc. În satul Băcioiu sunt familii de romi care au până la 10 ha, teren agricol.

Subiecții din Bâsca (Berzunți) sunt buni crescători de ovine, bovine și păsări. Mulți cumpără și vând ovine și sunt vestiți negustori de cai. Copiii și femeile se ocupă cu culegerea fructelor de pădure: fragi, smeură, mure, coarne, măcieșe, ciuperci. Mulți din romii din Tamași lucrează ca muncitori agricoli sezonieri la fermele din comuna Secuieni din județul Bacău.

În fiecare localitate s-au găsit romi cu dorința de a munci și muncesc efectiv, de a fi proprietari de pământ, de a crește animale: capre, bovine, cai, măgari, porci, păsări etc.

În comuna Axente Sever cei 1 210 romi sunt din trei neamuri: **1.** Peste 160 (30 familii) sunt „țigani de mătase” care sunt buni gospodari, au case frumoase și grădini bine întreținute, cresc animale (oi, capre, și găini), vorbesc numai românește și umblă curat îmbrăcați; **2.** Trei familii de romi căldărari locuiesc vara în corturi, iar iarna în bordeie de pământ. Se ocupă cu cumpărări și vânzări de cai, unii sunt buni meșteri în confecționarea de cazane, alambicuri pentru țuică etc. **3.** 35 de familii se ocupă cu creșterea animalelor: bovine, ovine, taurine și porcine.

O dată cu dezvoltarea Combinatului de negru de fum (Carbosin) și Uzina de Metale Neferoase (Sometra) de la Copșa Mică mulți dintre țiganii din familiile organizate s-au calificat la locul de muncă și doresc să lucreze permanent. La aceste societăți muncesc peste 300 romi. În societățile comerciale agricole, în sectorul zootehnic, lucrează permanent cu rezultate dintre cele mai bune 42 bărbați și femei, iar 80 ca sezonieri la cultura mare. Un număr de 25 de romi muncesc în cooperativele meșteșugărești din Copșa Mică și Mediaș. Atitudinea lor pozitivă față de muncă, cât și relațiile bune ce se stabilesc între ei și colegii neromi reprezintă o altă confirmare a ipotezelor formulate inițial.

În perioada de documentare a investigației s-a constatat că în orașe numărul romilor crește de la un an la altul, ceea ce ne-a determinat să formulăm ipoteza că mulți dintre aceștia vin în orașe din satele județelor și alte zone ale țării.

În chestionarul administrat subiecților s-a cerut și locul nașterii. Iată cum se prezintă situația pentru localitățile din județul Bacău: peste 27% din totalul subiecților sunt născuți în localități din județul Bacău, altele decât cele de rezidență.

Subiecții din orașul Moinești s-au născut: 85,2% în localități din județul Bacău, 8,7% în sate din Moldova și 6,1% în orașe sau sate din Transilvania.

În municipiul Bacău, peste 50% din totalul subiecților provin din satele județului (Colonești, Băcioiu, Tamași, Plopana etc.) din sate și orașe ale Moldovei. În orașul Buhuși, 34% s-au născut în localități din județul Bacău și aproape 9% din sate ale județului Neamț.

Unii romi au devenit locuitori ai orașelor angajându-se salariați în unități economice productive de stat, ale cooperației meșteșugărești, alții sunt muzicanți în restaurante, case de cultură, cluburi ș.a.

Nu puțini sunt cei care locuiesc, fără să fie înregistrați la serviciile de evidență ale populației din cadrul poliției, și trăiesc din câștiguri întâmplătoare.

În anul 1950 în Comuna Axente Sever în satele Suseni și Agârbiciu existau 12 familii de romi și respectiv 30. Când a început activitatea în cele două Societăți din Copșa Mică, în Suseni s-au stabilit aproape 100 de familii, venind din sate de pe Târnave.

Analiza datelor cu privire la mediul de proveniență al romilor din județul Sibiu evidențiază că cei mai mulți s-au născut în sate și orașe din județe ca: Vâlcea, Gorj, Dâmbovița, Argeș, Alba ș. a. În municipiul Sibiu s-au stabilit multe familii din rândul romilor nomazi, foarte buni meseriași în confecționări metalice. Sunt deosebit de apreciate familiile din spițele de neam ale Răduleștilor și Cioabă ș. a.

Cercetătorul constată cu satisfacție arhitectura nouă a locuințelor (vile) și eleganța acestora.

Pentru perioada de început a urbanizării migrația a avut un rol pozitiv, ulterior mai ales după 1990, o parte a romilor din unități productive au fost afectați de șomaj. În vederea ajutorării acestora Direcțiile Județene de Muncă și Protecție Socială au încadrat la oficiile de repartizare a forțelor de muncă un salariat (rom) cu sarcini precise pentru calificarea, recalificarea și repartizarea acestora pentru a presta o muncă social-utilă.

În chestionarul de anchetă, s-a formulat o întrebare prin care se cerea subiecților să spună dacă pleacă de acasă pentru a găsi de lucru, cu cine și de ce (cu soția sau întreaga familie). După prelucrarea răspunsurilor s-au obținut următoarele rezultate: mai puțin de jumătate: 45,5% pleacă de acasă în dorința de a găsi un loc de muncă permanent sau sezonier. Un număr de 39,2% spun că în localitățile de domiciliu nu găsesc de lucru. Cei mai mulți pleacă din satele Pălămida 91,6%, Băcioiu 51,7%, Berzunți 81,6%, Traian 25,5%. Din orașe numărul celor care pleacă înregistrează cote mai mici: Moinești 25,8%, Buhuși 20,1%, din municipiul Bacău nu se înregistrează plecări. Din comuna Axente Sever cele 3 familii de căldărari pleacă din primăvară până în toamnă prin țară și se întorc cu produse agricole și bani câștigați din confecționarea de cazane și alte obiecte metalice.

De ce pleacă din sate? S-au confruntat datele anchetei prin interviuri dirijate și nondirijate cu subiecții. Cei cu care s-a dialogat ne-au spus că nu au unde munci. Suprafețele de pământ ce le revin în baza Legii Fondului Funciar sunt mici, sau n-au nici un fel de proprietate pentru a le asigura existența. Ca urmare se organizează și pleacă în grupuri prin localități din Dobrogea și Bărăgan.

O parte din romi, 18% pleacă cu întreaga familie (soție, părinți și copii). Casele rămân închise din martie până în noiembrie, ușile și ferestrele sunt blocate cu scânduri. Lipsa luminii și soarelui face ca locuințele să fie umede, igrasioase, mediu prielnic pentru îmbolnăviri. Migrația anuală a dat naștere dragomaniei. Un rom isteț se deplasează în localități din Dobrogea sau în alte zone, contractează lucrări la unități agricole și devine șef al formațiunilor de muncă, împrumută bani cu dobândă și șeful dragoman bancher, își construiește casă arătoasă pe care o dotează cu mobilă și obiecte de uz casnic cu folosință îndelungată.

Majoritatea familiilor pleacă cu copiii de vârstă școlară și, în aproape toate cazurile, de la un an la altul, aceștia sunt repetenți, rămânând practic în afara școlii. Pentru ameliorarea situației, în unele școli, se organizează cursuri intensive în perioada decembrie până în aprilie și se înregistrează un număr mic de neșcolarizați. Rezultatele unor teste de cunoștințe administrate elevilor reflectă o slabă pregătire școlară. Pornind de la obiectivele cercetării, s-a cerut subiecților să spună „*Ce ar dori să fie copiii?*” Din 887 de părinți cuprinși în anchetă au răspuns 77,7% iar 22,3% nu au răspuns. Din ultima categorie 10,0% familii nu au copii și nu au putut formula răspunsuri, așa că numărul nonrăspunsurilor este mai mic.

Majoritatea preferințelor părinților pentru profesia copiilor este de a fi muncitori calificați 69,9% în meserii ca: fierari, șoferi, strungari, lăcătuși, mecanici, tinichigii, electricieni, țesători (Buhuși), cismari, tâmplari, croitori, frizeri ș.a.

Există preferințe pentru categoriile profesionale de învățători, profesori, militari, medicii și ingineri 30,7%. În satul Băcioiu există 2 tineri învățători din rândul romilor, alte 3 elevi sunt în clasa a XI a Școlii Normale din Bacău pentru a deveni învățătoare, în orașul Moinești un profesor și o asistentă medicală, în municipiul Bacău o asistentă medicală, iar în satul Bâsca (Berzunți) un rom subofițer. Din comuna Axente Sever un tânăr a urmat învățământul politehnic și a devenit inginer, o tânără este învățătoare și o alta educatoare. Peste 60% dintre părinți consideră că fii lor trebuie să învețe, să-și însușească o meserie și să muncească.

Cercetarea s-a desfășurat ținând seama și de indicatorul starea civilă. În etapa observației directe și a includerii în liste nominale pentru selecție în vederea formării eșantionului, s-au observat diferențe între numele copiilor și al părinților. Copiii aveau numele după mamă. Am presupus că familiile subiecților nu sunt și rezultatul încheierii unui act de căsătorie. Înregistrarea a fost făcută după declarația fiecărui interviuevat. Din prelucrarea datelor s-a stabilit că: peste 74% din totalul subiecților declară că sunt căsătoriți. Într-adevăr cuplurile există în realitate. Unii subiecți, 10,4% au ținut să se noteze că trăiesc în concubinaj. De drept sau de fapt, viața de familie există în proporție de 84,4%. Reține atenția numărul văduvelor, 7,0%, în majoritate femei tinere. Divorțatii reprezintă 2,0% și nu s-a putut stabili dacă e vorba de desfacerea căsătoriei pe baza unei hotărâri judecătorești ori subiecții au trăit în concubinaj, după care „căsătoria” s-a desfășurat, 6,6% erau necăsătoriți.

Familiile de romi sunt în majoritate tradiționale. Peste 55% au în componența lor ascendenți sau colaterali: bunici, părinți, frați, surori, cumnate, veri etc.

În satul Pălămida, ca și în celelalte localități, există până la 10—15 familii care au în componența lor câte 13—15 suflete: bunici, tată, mamă, fii, fiice cu soții și soți, nepoți și strănepoate care locuiesc într-o singură cameră. Sunt cupluri ce se realizează între tineri și tinere sub 15 ani fete și 18 ani băieți în forma concubinajului, nepregătiți pentru viață și care dau naștere la mulți copii.

Familia nucleară compusă din cuplu și copii este o raritate, mai ales, la nomazi. Căsătoriile consangvine sunt relativ frecvente. De asemenea cele endogame sunt în majoritate, față de cele exogame, care mult timp s-au efectuat după norme tradiționale foarte riguroase. Cuplurile dintre tineri romi și tinere românce și invers, sunt din ce în ce mai multe. Nu mai puține sunt și căsătoriile dintre romi și alte etnii. De altfel, situații similare se înregistrează și în alte țări ale Europei.

Studiul a urmărit și problemele natalității. În acest scop, în chestionare s-a introdus variabila — numărul de copii: până la 3, între 4—6, peste 6, fără copii.

Datele statistice sunt semnificative: 48,8% familii cu până la 3 copii; 33,3% între 4—6 copii; 14,6% peste 6 copii, iar familiile fără copii reprezintă 3,8%. Familiile de romi căldărari înregistrează un număr mai mare de copii.

Indicele natalității în familiile de romi este superior față de cel național. În medie, rata natalității pe familie este de 4—5 copii, cu tendință de scădere. Este mai mică ca acum 10—15 ani, dar mai mare față de familiile

de români, unde în cele mai multe nu se realizează decât reproducția simplă (doi copii) și nici aceasta.

Cercetarea a vizat și starea infrațională. Datele prelucrate ne arată că numărul infrațiilor din localitățile eșantionului este aproape dublu în anul 1992 față de 1991. Îngrijorează creșterea numărului recidiviștilor — romi care în anul 1992 este aproape de trei pătrimi din totalul infractorilor romi. Numărul delincvenților-copii în anii 1991 și 1992 cunoaște o creștere alarmantă, dintre copii în vârstă de sub 14 ani care locuiesc în orașe.

În urma analizei cauzelor care generează starea infrațională în rândul copiilor se detașează nesupravegherea acestora de către părinți. După 1989 unii copii nu mai acceptă să fie elevi, vagabondând pe străzi, parcuri, gări, piețe alimentare, identifică cu multă îndemânare locurile aglomerate unde le este mai ușor să fure, să buzunărească, să cerșească.

Comparând starea infrațională a romilor cu a altor etnii, cotele procentuale ale acestora sunt mai ridicate decât ale românilor și maghiarilor, reprezentând o pătrime din total. A crescut numărul omorurilor comise de romi însoțite de tâlhărie și furturi. Romii au furat și tâlhărit și în trecut, dar nu omorau, chiar dacă atacau oamenii la drumul mare.

Pornind de la realitatea că în ultimii ani numărul conflictelor dintre români și romi, maghiari și romi s-a mărit, aproape 20, unele foruri conducătoare ale romilor sunt preocupate de a găsi noi forme de colaborare cu poliția. În acest sens, s-a stabilit o nouă formă de colaborare cu Poliția; acreditarea unor comisari-șefi pe lângă inspectoratele județene. Aceștia nu vor fi înarmați, dar vor purta legitimații recunoscute oficial. Totodată, s-a plănuțit și organizarea unor programe de educare a romilor pentru prevenirea infrațiilor.

În unele județe s-a reluat practica tribunalelor tradiționale de judecare a celor care încalcă normele codului moral al romilor, aplicând în sancționarea infrațiilor „legile proprii” care sunt mai severe decât ale statului de drept și se respectă cu grijă de către membrii colectivităților. Un tribunal (Kris) nu este o instanță în sensul cunoscut al cuvântului, cu sediu sau membrii permanenți, ci un fel de divan chemat să judece și să sancționeze pe cei care se abat de la normele obștei.

Organizarea de activități cu caracter cultural, științific, civic și educativ-moral se impune cu necesitate în scopul formării și dezvoltării unui comportament civilizat.

Studiul sociologic al faptelor a condus la desprinderea câtorva trăsături ale procesului de integrare socială a romilor. Unele din aceste trăsături sunt comune procesului de integrare profesională, culturală și social-politică a tuturor categoriilor și etniilor. Dar alături de trăsături comune, procesul de integrare a romilor are și caracteristici specifice ce decurg din starea de înapoiere culturală și din condițiile de existență. Cu toate acestea, se identifică un proces dinamic și particularizat care se realizează prin *participare și nu asimilare*, adică aderarea la mediul economic, social, cultural și politic. Aceasta nu poate fi impusă, ci are loc prin implicarea membrilor colectivității în activitatea productivă și social-obștească.

*

Cercetarea evidențiază că integrarea socio-profesională, civică și politică a romilor cunoaște multe obstacole. Pentru depășirea acestora prezint următorul set de propuneri:

— efectuarea unei cercetări naționale cu caracter interdisciplinar la care să participe sociologi, psihologi, economiști, etnologi, folcloriști, antropologi, medici ș. a., pentru găsirea unor metode particularizate fiecărui grup de romi (săteni, orașeni, nomazi) care să conducă la prestarea unei munci, sociale utile;

— valorificarea tradițiilor, talentului de prelucrare a metalelor, lemnului, argilei și nisipurilor aurifere prin înființarea unor unități productive cu caracter privat, după exemplul foștilor nomazi din Sibiu și din alte localități;

— folosirea forței de muncă sătești, fără prejudecăți, la activitatea din asociații și societăți comerciale (nu numai cu muncitori sezonieri), restituirea pământurilor în conformitate cu normele juridice în vigoare; împroprietărirea celor fără pământ;

— familiile care trăiesc în concubinaj să fie îndrumate să-și consolideze căsătoria prin forme legale. Un rol important l-ar putea avea biserica;

— sprijinirea de către stat și organizațiile nonguvernamentale ale romilor a școlarizării copiilor și stimularea tinerilor de a urma forme de învățământ pentru a deveni educatori, învățători, profesori, preoți, medici, etc.

— reactivarea în toate colectivitățile a Kris-ului ca instanță de judecată a abaterilor celor care încalcă codul moral;

— înființarea în cartierele orașelor cu populație de romi a unor cluburi cu misiuni de educație și instrucție pe teme de cultură generală, sanitară, civică, politică;

— organizarea atât în orașe, cât și în sate a mai multor ansambluri folclorice, tarafe, fanfare și teatre populare care să valorifice tradițiile artistice ale romilor;

— ar fi un act de dreptate dacă Televiziunea Română ar acorda un spațiu corespunzător emisiunii în limba romani;

— partidele politice și organizațiile profesionale ale romilor să desfășoare o permanentă muncă de educare prin organizarea de întâlniri cu membrii ai colectivității care au promovat în ierarhia socială: muzicologi, actori, juriști, profesori, ingineri, militari, oameni (lideri) politici, ș. a.

Cercetarea efectuată arată că românii își pot elabora un mod de viață care, firește, intră în contradicție cu cel tradițional. Nucleul noului model constituie deplasarea intereselor spre: formarea tinerei generații în perspectiva profesionalizării diverse și de înaltă calificare, responsabilitate socială, lărgirea orizontului de cultură generală.

În integrarea socială a romilor se fac încă pași timizi. O cale lungă rămâne de străbătut.